

MEVSİMSELLİK SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNDE ETKİNLİKLERİN ARAÇ OLARAK KULLANILMASI: BOZCAADA ÖRNEĞİ

Ömer ÇOBAN¹

Mustafa DOĞAN²

Ozan KAYA³

ÖZET

Turizm sektörünün ve destinasyonların önündeki en büyük engellerden birisi mevsimsellik sorunu olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle başta kamu otoritesi, sivil toplum kuruluşları, işletmeler ve araştırmacılar turizm sektöründeki mevsimsellik sorununun çözümü için çaba harcamaktadırlar. Mevsimsellik sorununu aşmak amacıyla destinasyonlar için düşük sezon (low season) olan dönemlerde çeşitli etkinlikler düzenlenerek turizm talebi canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Çalışmada, Bozcaada destinasyonu örnek olay olarak ele alınmak suretiyle, etkinliklerin mevsimsellik sorununun çözümünde nasıl araç olarak kullanılabilceği araştırılmıştır. Bu amaçla çalışmada görüşme yöntemi kullanılarak keşifsel bir araştırma gerçekleştirilmiş ve destinasyonların mevsimsellik sorununun çözümünde etkinlikleri nasıl planlamaları gerektiğine ilişkin katkı sağlanması amaçlanmıştır. Veriler 4-8 Nisan 2016 tarihleri arasında Bozcaada yerel yöneticileri, sivil toplum kuruluşu yöneticileri ve turizm işletmecilerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler basamaklama (laddering) tekniği ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda düzenlenen etkinliklerin düşük sezonda turizm talebi yaratabilmesi için; niteliğinin Bozcaada'nın fiziksel ve sosyal taşıma kapasitesine uygun hallmark (özellikli/damga) ya da mega etkinlik olması gerektiği ve etkinlik tarihlerinin sezonun başlangıç ve bitiş tarihlerinden başlamak üzere sezon dışına doğru planlanması gerektiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mevsimsellik, Etkinlik, Destinasyon, Bozcaada, Basamaklama.

1. GİRİŞ

Turizmde mevsimsellik hem araştırmacılar hem de uygulayıcılar nezdinde en çok ele alınan ve tartışılan konuların başında gelmektedir (Espinet vd., 2012: 749). Turizmde mevsimsellik, bir destinasyonda belli bir dönemde; ziyaretçi sayıları, harcamaları, trafik yoğunluğu, istihdam ve cazibe merkezlerine giriş sayılarından birinde oluşan geçici dengesizlik olarak tanımlanabilir (Butler, 1994: 332). Allcock (1989: 388) ise daha yalın bir tanımla mevsimselliği, yılın belli dönemlerinde turist akışlarının yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır. Turizmde

¹ Yrd. Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, E-posta: ocoban@yahoo.com

² Yrd. Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, E-posta: mustafadoganmustafa@gmail.com

³ Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, E-posta: ozan_kaya@mynet.com

mevsimselliğin olumlu etkileri bulunmakla birlikte, olumsuz etkileri görece fazladır (Butler, 2001: 6). Mevsimsellik etkisi görülen destinasyonda çeşitli ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar meydana gelmektedir (Cuccia ve Rizzo, 2011: 589-590). Bu durum, turizm sektörünün yapısal bir özelliği olan mevsimsellik kavramının, araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından aşılması gereken bir 'sorun' olarak algılanmasına neden olmaktadır (Doğaner, 1991: 138; Günel, 2009: 16; Espinet vd., 2012: 750; Petrevska, 2013: 38). Bu yüzden, birçok ülkede, destinasyonda mevsimsellik özelliğini azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik kamu ve özel sektör tarafından yoğun çaba harcanmaktadır (Butler, 2001: 5; Cannas, 2012: 42).

Turizmde mevsimsellik yalnızca talebe bağlı nedenlerle ortaya çıkmamakta; arz faktörleri de mevsimselliğe etki edebilmektedir (Günel, 2009: 16; Martín, Aguilera ve Moreno, 2014: 124). Bu yüzden, mevsimselliğin azaltılması ve/veya ortadan kaldırılması sürecinde uygulanacak politika ve stratejiler de talep yönlü ve arz yönlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Weaver ve Lawton, 2002: 211-213). Diğer bir ayrıma göre, mevsimselliğin yönetimi sürecinde uygulanacak stratejiler mikro ya da makro ölçekte uygulanabilecek stratejiler olarak ele alınmaktadır. Mikro stratejiler, işletmeler düzeyinde mevsimsellikte mücadelede kullanılan araçlar iken; makro stratejilerin uygulanması kamu otoritesinin desteğine bağlıdır (Kuşluyan ve Kuşluyan, 1998: 25-28). Alanyazında mikro düzeyde ve talep yönlü stratejilere ağırlık verildiği görülmektedir. Bu stratejiler arasında (1) fiyat farklılaştırması, (2) ürün çeşitlendirmesi, (3) pazar çeşitlendirmesi, (4) tutundurmaya ağırlık verilmesi (Yacoumis, 1980: 91; Butler, 1994: 335; Baum ve Hagen, 1999: 304; Kuşluyan ve Kuşluyan, 1998: 27; Günel, 2009: 61-63) yer almaktadır. Ürün çeşitlendirmesi amacıyla en sık başvurulan araçlardan biri ise festival, kongre, konser vb. etkinliklerin destinasyonda organize edilmesidir (Yacoumis, 1980: 91; Butler, 1994: 335; Baum ve Hagen, 1999: 304; Andriotis, 2005: 210; Brännäs ve Nordström, 2006: 292; Getz, 2008: 409; Lee vd., 2008: 6; Andersson ve Getz, 2009: 848; Küyük, 2012: 72-73; Álvarez, 1998'den aktaran Martín, Aguilera ve Moreno, 2014: 132; Connell, Page ve Meyer, 2015: 283; Getz ve Page, 2016: 595).

Çalışmada Türkiye'nin önemli ada destinasyonlarından biri olan Bozcaada örnek olay olarak ele alınmak suretiyle, Bozcaada'da düzenlenen ve düzenlenebilecek olan etkinliklerin mevsimsellik sorununun çözümünde nasıl etkin bir araç olarak kullanılabilceği incelenmiştir. Çalışmada, destinasyonların mevsimsellik sorununun çözümünde etkinlikleri nasıl planlamaları gerektiğine ilişkin katkı sağlanması amaçlanmıştır. Mevsimselliğin turizm gelişimini kısıtlayan önemli faktörlerden biri olduğu (Petrevska, 2013: 2013) göz önünde bulundurulduğunda, araştırma sonuçlarının başta turizm işletmeleri olmak üzere destinasyon yöneticileri ve kamu otoritesine yararlı bilgiler üretmesi beklenmektedir. Stratejik turizm gelişim planlarında mevsimselliğin üzerinde yoğun bir şekilde durulması (Baum ve Hagen, 1999: 299) da konuyla ilgili üretilecek yeni bilgilerin önemine işaret etmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Alanyazında turizmde mevsimsellik ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların; (1) mevsimselliğin çerçevesinin çizilmesi (Bar-On 1975; Hartmann, 1986; Allcock, 1989; Baum ve Lundtorp, 2001; Cannas, 2012), (2) nedenleri (Bar-

On, 1975; Hartmann, 1986; Butler, 1994; Hylleberg, 1992; Andriotis, 2005), (3) etkilerinin ortaya konulması (Mathieson ve Wall, 1982; Ball, 1988; Ball, 1989; Ashworth ve Thomas, 1999; Baum ve Hagen, 1999; Flognfeldt, 2001; Andriotis, 2005; Günel, 2009; De Cantis, Ferrante ve Vaccina, 2011; Espinet vd., 2012; Martín, Aguilera ve Moreno, 2014), (4) ölçülmesi (Bar-On, 1975; Sutcliffe ve Sinclair, 1980; Wanhill, 1980; Drakatos, 1987; Donatos ve Zairis, 1991; Kulendran, 1996; Kulendran ve King, 1997; Jang, 2004; Bigović, 2012; Gasmi, 2013; Petrevska, 2013) ve (5) mevsimsellikle mücadele yöntemlerine (Yacoumis, 1980; Baum ve Hagen, 1999; Higham ve Hinch, 2002; Weaver ve Lawton, 2002; Getz, 2008; Lee vd., 2008; Andersson ve Getz, 2009; Akgül, 2010; Küyük, 2012) odaklandığını söylemek mümkündür. Turizmde mevsimselliğin negatif etkilerinin azaltılması ve/veya ortadan kaldırılması amacıyla birçok araştırmacı tarafından farklı strateji ve politikalar geliştirilmiştir. Bahsi geçen negatif etkilerin başında düşük (peak) ve orta (shoulder) sezonda düşen turizm talebini yeniden canlandırmaya yönelik öneriler ilk sıralarda yer almaktadır (Baum ve Lundtorp, 2001; Flognfeldt, 2001; Koenig ve Bischoff, 2003). Diğer bir ifadeyle, turizm talebinin zayıfladığı dönemlerde bölgenin arz kaynaklarına uygun olarak, farklı turizm türlerinin ve turistik ürünlerin geliştirilerek turizm talebinin canlı tutulmasına yönelik öneriler alanyazında önemli bir yer tutmaktadır (Doğaner, 1991; Akgül, 2010; Küyük, 2012; Özşarı ve Karatana, 2013; Alkan, 2015). Bu turistik ürünlerin başında etkinlik turizmi çerçevesinde değerlendirilebilecek turistik ürünler gelmektedir (Ritchie ve Beliveau, 1974; Baum ve Hagen, 1999; Brännäs ve Nordström, 2006; Getz, 2008; Andersson ve Getz, 2009; Connell, Page ve Meyer, 2015; Getz ve Page, 2016). Ritchie ve Beliveau (1974) çalışmalarında Quebec Kış Karnavalı'nı (Québec Winter Carnival) örnek olay olarak incelemiş ve karnavalın ekonomik etkilerine vurgu yaparak, özellikli etkinliklerin mevsimsellikle mücadelede etkin birer araç olarak kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Ancak bunun için etkinliklerin iyi organize edilmesinin, hedef kitlenin doğru belirlenmesinin ve pazarlamanın doğru yapılmasının gerektiği söylenebilir. Getz ve Page (2016: 595) ise çalışmalarında etkinliklerin dünya çapında bir turizm talebi yaratabileceği, yaratılan talebe bağlı olarak destinasyonda gerçekleşen harcamalar sayesinde de mevsimselliğin üstesinden gelinebileceğine vurgu yapmışlardır. Diğer taraftan etkinlikler, turizmin coğrafi olarak (mekansal) dağılımını iyileştirilebilmesinde rol oynamaktadır (Getz ve Page, 2016: 597). Zira, turizmin on iki aya yayılması kadar, coğrafi dağılımı da sürdürülebilir turizm gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti tarafından uzun dönemli kalkınma politikasının belli kurallara göre düzenlenmesi amacıyla hazırlanan kalkınma planlarında 1996 yılından itibaren (VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı) 'turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımının iyileştirilmesi' hususuna yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2017a, 2017b, 2017c, 2017d). Connell, Page ve Meyer (2015) çalışmalarında ülke temelinde mevsimsellik sorunun çözümünde etkinliklerin nasıl araç olarak kullanılabileceği üzerine yoğunlaşmışlardır. Araştırma sonuçları; çekiciliklerin %39'unun özel etkinliklerde kullanıldığı, yerel halkın özel etkinlikler için kilit kaynak pazar olduğu, etkinliklerin ve temaların dönemliliğinin ziyaretçileri daha etkin bir şekilde etkilediği şeklindedir. Brännäs ve Nordström (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışma, etkinliklerin mevsimsellikle mücadelede sıklıkla araç olarak işaret edilmesini anlaşılır

kılmaktadır. Yazarlar çalışmada etkinliklerin ekonomik ve konaklama süresi üzerindeki etkileri ekonometrik model ile analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda etkinlik süresince konaklamaların daha uzun gerçekleştiği ve etkinliklerin net etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde turizmde mevsimsellik ile mücadele sürecini ada destinasyonları üzerinden ele alan az sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Baum ve Hagen, 1999; Andriotis, 2005). Ada destinasyonları sahip oldukları coğrafi kısıtlar nedeniyle kendilerine has özelliklere sahiptirler (Choy, 1992; Twining-Ward ve Baum, 1998; Andriotis, 2005; Rodríguez, Parra-López ve Yanes-Estévez, 2008; Graci ve Dodds, 2010; Hall, 2010; Sun, 2014). Bu nedenle adalarda turizm gelişim ve seyrinin detaylı şekilde incelenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, mevsimsellik sorunun çözümünde etkinliklerin nasıl planlanması gerektiğine ilişkin yerel aktör ve paydaşların görüşlerine başvurulmuş çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenlerle, çalışmada Türkiye'nin önemli ada destinasyonlarından biri olan Bozcaada'da etkinliklerin mevsimsellik sorununun çözümünde nasıl araç olarak kullanılabilirliğine ilişkin yanıt yerel aktör ve paydaşların görüşlerinde aranmıştır.

3. YÖNTEM

Etkinliklerin mevsimsellik ile mücadelede nasıl etkin bir araç kullanılabilirliğine yanıt aranan bu çalışmada, araştırma modeli olarak 'örnek olay tarama modeli' seçilmiştir. Bu amaçla çalışmada görüşme yöntemi kullanılarak keşifsel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla 4-8 Nisan 2016 tarihleri arasında Bozcaada'da araştırmacılar tarafından yüz yüze uygulanmak suretiyle toplanmıştır. Görüşme formunda toplam 6 adet açık uçlu soru yer almakla birlikte, görüşmenin gidişatına göre katılımcılara farklı sorular da yöneltilmiştir. Görüşmeler, kaymakam, belediye başkanı, mahalle muhtarları, Bozcaada'nın turizm alanında önemli sivil toplum kuruluşlarının biri olan Bozcaada Turizm İşletmecileri Derneği (BOZTİD) ve turizm işletmecileri ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin süresi ortalama 49 dakika olmakla birlikte; en kısa görüşme 25 dakika, en uzun görüşme ise 182 dakika olarak gerçekleşmiştir. Görüşmeler, katılımcılardan izin alınmak suretiyle ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve sonrasında tüm görüşmeler deşifre edilmiştir. Toplanan veriler Reynolds ve Gutman (1988) tarafından geliştirilen basamaklama (laddering) tekniği çalışmaya uyarlanarak analiz edilmiştir. Basamaklama tekniği ile elde edilen görüşme verilerinin grafiksel olarak sunumu amaçlanmıştır (Chen, 2010: 279). Bu amaçla katılımcılardan toplanan veriler farklı boyutlar altında sınıflandırılmıştır. Araştırmada geçerliğin sağlanması amacıyla elde edilen veriler tasnif edilip anlamlı olacak şekilde sınıflandırdıktan sonra katılımcılarla tekrar görüşülmüş ve verilerin teyidi sağlanmıştır. Diğer taraftan araştırma sürecinde birden fazla araştırmacının veri toplama sürecine dahil olması ile araştırmacı çeşitlenmesine ve farklı katılımcılardan veri toplanarak veri çeşitlenmesine gidilerek geçerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada güvenilirliğin sağlanması amacıyla ise üç araştırmacı tarafından veriler kodlanarak tasnif edilmiştir. Kodlama süreci sonrası araştırmacılar bir araya gelerek kodlamalar üzerindeki 'görüş ayrılıkları' ve 'görüş birlikleri' üzerinden verileri yeniden değerlendirmiştir.

Araştırma alanı olarak Bozcaada destinasyonun belirlenmesinin birtakım nedenleri bulunmaktadır. Akdeniz çanağındaki diğer destinasyonlarda olduğu gibi Bozcaada'da deniz-kum-güneş üçlüsüne bağlı olarak turistik ürün geliştirmesi mevsimsellik sorunun ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Bozcaada'nın ada destinasyonu olması da geliştirilen turistik ürünlerin deniz-kum-güneş üçlüsüne bağlı olmasının bir başka nedenidir. Diğer taraftan, Bozcaada bulunduğu konum itibarıyla kuzey rüzgarlarından fazlasıyla etkilenmektedir. Bu husus Ada'da turizm sezonunun, kuzey yarım küre için yaz mevsimine denk gelen birkaç aya sıkışmasına neden olmaktadır. Son yıllarda Türkiye'de ramazan ayının yaz aylarına denk gelmesi de sezonun daralmasına etki etmiştir. Bu nedenle, Ada'da mevsimsellik sorunun aşılması ve sezonunun uzatılması amacıyla yerel inisiyatiflerin girişimiyle birtakım etkinlikler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu amaçla araştırmada Bozcaada'da etkinlikleri organize eden, etkinliklere ev sahipliği yapan ve etkinliklerden etkilenen paydaşlardan veri toplanmak suretiyle; etkinliklerin mevsimsellik etkisini azaltmadaki etkisi ile birlikte, bu etkinin artırılması amacıyla nasıl bir planlama yapılması gerektiği araştırılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Yapılan görüşmeler neticesinde veriler basamaklama tekniğiyle analiz edilmiş ve etkinliklerin mevsimsellik mücadele sürecine ilişkin dört boyut elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara Tablo 1'de yer verilmiştir. Elde edilen veriler (1) etkinliklerin katkısı, (2) etkinliklerin planlanması, (3) turistik talep ve (4) engeller başlıkları altında sunulmuştur. Buna göre alanyazındaki birçok çalışmayla benzer olarak araştırmada etkinliklerin destinasyon üzerinde çeşitli olumlu etkileri saptanmıştır (Bar-On, 1975; Sutcliffe ve Sinclair, 1980; Wanhill, 1980; Drakatos, 1987; Donatos ve Zairis, 1991; Kulendran, 1996; Kulendran ve King, 1997; Jang, 2004; Bigović, 2012; Gasmi, 2013; Petrevska, 2013). Bu etkiler alanyazındaki araştırmalardan farklı olarak (1) doğrudan katkılar ve (2) dolaylı katkılar olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Doğrudan katkılar etkinliklerin destinasyondaki turizm gelişimi üzerinde doğrudan etkili olan faktörlere işaret etmektedir. Dolaylı katkılar ise doğrudan turizm gelişimine etki etmemekle birlikte destinasyondaki turizm gelişimini farklı açılardan olumlu yönde etkilemektedir.

Alanyazında birçok çalışmada da vurgulandığı üzere (Baum ve Hagen, 1999; Andriotis, 2005; Lee, 2008; Akgül, 2010; Cuccia ve Rizzo, 2011; Bigović, 2012; Martín, Aguilera ve Moreno, 2014; Connell, Page ve Meyer, 2015; Getz ve Page, 2016) etkinliklerin mevsimsellik mücadele sürecinde etkin bir araç olarak kullanılabilmesi için 'planlama' yapılması gerekliliği de araştırmanın bir başka bulgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplanan verilerin analiz edilmesi neticesinde planlama süreci (1) dönem planlaması, (2) kapasite planlaması ve (3) ulaşım planlaması olarak sınıflandırılmıştır. Mevsimsellik mücadele sürecinde etkinliklerin yüksek sezonun hemen öncesi ya da hemen sonrası planlaması hususu 'dönem planlaması' olarak ele alınmıştır. Bozcaada'da işletmelerin önemli bir kısmının sezonluk çalışmasından dolayı, etkinliklerin belirtilen dönemler haricinde planlanması işletmelerin yüksek sezon döneminden çok önce açılmasına ya da çok sonra kapanmasına neden olacağı için işletme maliyetlerini arttıracaktır.

Tablo 1. Verilerin Basamaklama Tekniğiyle Analizi

Katkı	Doğrudan	Mevsimin uzatılması	Geceleme süresi	Yeni yatırım
Planlama	Dolaylı	Tanıtm	Bilinçli ziyaretçi	
	Dönem Planlaması	Yüksek sezon öncesi	Yüksek sezon sonrası	
	Kapasite Planlaması	Ölçeğin belirlenmesi	Kişi sayısının belirlenmesi	
	Ulaşım Planlaması	Bozcaada'ya ulaşım	Şehir içi ulaşım	
Turistik Talep	Yöğun	New Balance Koşusu	Uluslararası Bozcaada Yerel Lezzet Festivali	Bozcaada Kültür Sanat ve Bağbozumu Festivali
	Düşük	Ozanın Günü ve Homeros Okumaları	Bozcaada Aya Paraskevi (Ayazma) Panayırı	BIFED
Engel	Yasal	Sit alanları	Etkinlik türleri (Bağbozumu vb.)	Etkinlik alanı (Kale vb.)
	Doğal	Arız kaynakları (İklim vb.)	Altyapı sorunları	Taşıma kapasitesi

Ancak 'Bozcaada Aya Paraskevi (Ayazma) Panayırı' gibi bazı etkinliklerin geleneksel olarak belirli tarihlerde düzenlendiği planlama sürecinde göz ardı edilmemelidir. Kapasite planlaması ise etkinliklerin ölçeğinin belirlenmesi ve etkinliklere katılacak kişi sayısının belirlenmesi olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Bozcaada'da konaklama işletmelerinin önemli bir kısmının küçük ölçekli pansiyonlardan oluşması konaklama kapasitesini sınırlamaktadır. Ada her

ne kadar Türkiye'nin en büyük üçüncü adası olsa da aktif olarak kullanılan alanın sınırlı olması, etkinliklerin ölçeğinin ve katılacak kişi sayısının fiziksel ve sosyal taşıma kapasitesini aşmayacak şekilde planlaması gerekliliğini gündeme getirmektedir. Diğer taraftan destinasyonun 'ada' olması hem adaya ulaşımın hem de ada içi ulaşımın etkinliklerin organize edildiği dönemlerde planlı bir şekilde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bozcaada'da düzenlenen etkinliklerin yarattıkları turistik talebe göre sınıflandırılması etkinliklerin planlanması ve etkilerinin ölçülmesi açısından önemli rol oynamaktadır. Buna göre etkinlikler 'yoğun' ve 'düşük' talep olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sırasıyla New Balance Koşusu, Uluslararası Bozcaada Yerel Lezzet Festivali ve Bozcaada Kültür Sanat ve Bağbozumu Festivali yoğun talep yaratan etkinlikler olarak belirlenmiştir. Bu etkinliklerin ada turizmi açısından doğrudan katkılarının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan, Ozanın Günü ve Homeros Okumaları, Bozcaada Aya Paraskevi (Ayazma) Panayırı ve Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Festivali (BIFED) etkinlikleri diğer etkinliklere kıyasla daha düşük turistik talep yaratmasına rağmen adanın imajı ve tanıtımı açısından önem taşımakta ve ada turizmi için dolaylı katkılar yaratmaktadır.

Yapılan görüşmelerde dile getirilen bazı hususlar etkinliklerin mevsimsellikte mücadelede kullanımı sırasında çeşitli engellerin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kaymakam ve belediye başkanı ile yapılan görüşmelerde 'yasal engeller' daha çok dile getirilirken; turizm işletmecileri, sivil toplum kuruluşu yöneticileri ile yapılan görüşmelerde ise 'doğal engeller'in ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Bozcaada'nın kayda değer kısmının arkeolojik ve doğal sit alanlarından oluşması etkinliklerin düzenlenmesinde ve etkinlik alanının belirlenmesinde çeşitli engellerin ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Diğer taraftan ada ekonomisinde önemli bir yer tutan bağcılık ve şarapçılık temelli bazı etkinliklerin düzenlenmesinin yasak olması da bir başka yasal engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal engeller arasında ise iklim başta olmak üzere adanın arz kaynaklarının ve yapısının etkinlik türlerini ve ölçeğini belirlemesi ilk sırada yer almaktadır. Bozcaada'ya özgü faktörler olan adaya ulaşım, enerji ve su kaynaklarının sınırlı olması, doğalgazın bulunmaması da etkinliklerin dönemine ilişkin belirleyici rol oynayabilmektedir. Diğer taraftan adanın taşıma kapasitesinin diğer destinasyonlara kıyasla sınırlı olması ise etkinliklerin ölçeği üzerinde etkili olmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevsimsellik sorununun çözümünde etkinliklerin araç olarak kullanılmasının Bozcaada örneği üzerinden ele alındığı çalışmada, etkinliklerin alanyazındaki çalışmalarla benzer şekilde sorunun çözümünde önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan yine alanyazına paralel olarak, mevsimsellikte mücadele sürecinin bir plana bağlı kalması gerekliliği sonucu araştırmanın bir diğer çarpıcı sonucu olarak ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte hali hazırda destinasyonda gerçekleştirilen etkinlikler yarattıkları turizm talebi açısından sınıflandırılmış ve etkinliklerin mevsimsellikte mücadele sürecine yaptıkları katkılar ve planlama

sürecinin bu boyut üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Son olarak destinasyonların etkinliklerin planlaması, katkılarının artırılması sürecinde çeşitli doğal ve yasal engellerle karşı karşıya kaldıkları engeller tespit edilmiş ve bu engeller yasal ve doğal faktörler başlığı altında sunulmuştur.

Planlama sürecinde başta belediye ve kaymakamlık olmak üzere turizm işletmecileri, BOZTİD, Gestaş Deniz Ulaşım Turizm Ticaret Anonim Şirketi (GESTAŞ), yerel halk ve ziyaretçiler sürece dahil edilmelidir. Dönem planlaması yapılırken turizm işletmecilerinin görüşleri alınmalı ve turistik talep açısından yoğun etkinliklerin sezon öncesi ve sonrası tarihler göz önünde bulundurularak organize edilmesi sağlanmalıdır. Kapasite planlaması kapsamında; belediye ve kaymakamlık etkinlik dönemlerinde adaya ulaşımı sağlayan Gestaş Deniz Ulaşım Turizm Ticaret Anonim Şirketi (GESTAŞ) ile yoğun bir iletişim içerisinde olarak ulaşımın sıkıntısız bir şekilde sağlanması için çaba harcamalıdır. Diğer taraftan belediye ve ilçe trafik komisyonu etkinlik dönemlerinde ada içi trafikle ilgili gerekli düzenlemeleri yapmalı ve önlemleri almalıdır. Turistik talep açısından düşük yoğunluğa sahip etkinlikler ise destinasyon imajının geliştirilmesi, tanıtım ve pazar çeşitlendirmesi bağlamında ele alınabilir. Diğer taraftan yüksek yoğunluğa sahip etkinliklere katılan ziyaretçilerin memnuniyetleri dönemsel olarak araştırılması ve var olan sorunlar giderilmeye çalışılmalıdır. Bu etkinliklerin düzenlendiği dönemlerde destinasyonda gerçekleşen kapasite planlamasına özellikle dikkat edilmelidir. Zira, etkinliklere taşıma kapasitesinin üzerinde bir katılım olması ziyaretçi memnuniyetinde düşüşler meydana getirebilecektir. Doğal engeller arasında karşımıza çıkan faktörlerden yalnızca altyapı sorunlarının çözümü bulunmakla birlikte, bu sorunun birincil muhatabı Bozcaada Belediyesi'dir. Yasal engellerin aşılması/üstesinden gelinme sürecinde ise belediye ve kaymakamlığın ada turizmi adına birlikte hareket etmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Çalışmada görüşme tekniğinin verileri analiz edilirken Reynolds ve Gutman (1988) tarafından geliştirilen basamaklama tekniği kullanılmıştır. Reynolds ve Gutman (1988) pazarlama alanında kaleme aldıkları çalışmalarında görüşme tekniği ile toplanan verileri analiz ederken "Özellikler (Attributes-A), Sonuçlar (Consequences-C) ve Değerler (Values-V)" başlıkları altında sınıflandırmıştır. Buna göre çeşitli özellikler, belirli sonuçların doğmasına neden olmakta ve bu sonuçlar da çeşitli değerlerin yaratılmasına katkı sunmaktadır. Ancak daha sonra gerçekleştirilen birçok çalışmada basamaklama tekniği, görüşme verilerinin analizi sırasında grafiksel olarak sunulması amacıyla kullanılarak kullanım alanı genişletilmiştir (Jansen-Verbeke ve Van Rekom, 1996; Combs, 1999; Chen, 2010). Bu bağlamda tekniğin gerek orijinal çalışmasına sadık kalınarak, gerekse yenilikçi bir anlayışla, turizm alanında verilerin görüşme tekniği ve diğer nitel veri toplama teknikleriyle toplandığı çalışmalarda veriler analiz edilirken kullanılabilir.

Araştırmanın birtakım sınırlılıkları olduğunu söylemek mümkündür. Araştırma modeli olarak örnek olay tarama modelinin seçilmiş olması ilk kısıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, örnek olay tarama modelinin kullanıldığı çalışmalarda elde edilen araştırma sonuçlarının genellenmesi noktasında birtakım

sıkıntılar bulunmaktadır. Bu nedenle araştırma sonuçları önemli ölçüde Bozcaada destinasyonu bağlamında yorumlanmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan araştırma verilerinin kesitsel olarak toplanmış olmasının araştırmanın bir diğer bir kısıtı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda araştırma sonucunda gelecekte yapılacak araştırmalar için getirilebilecek ilk öneri, uzun süreye yayılan boylamsal verilere dayanan araştırmalarla sorunun ele alınması olacaktır. Diğer taraftan etkinlik dönemlerine denk düşen Kültür ve Turizm Bakanlığı konaklama istatistikleri analiz edilerek, etkinliklerin turizm üzerinde doğrudan etkisinin olup olmadığı istatistiksel olarak araştırılabilir.

Kaynakça

- Akgül, V. (2010). Türkiye’de Turizmin Mevsimsellikten Çıkarılarak On İki Aya Yayılmasına Yönelik Değerlendirme: Öne Çıkan Alternatif Turizm Türleri. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü.
- Alkan, C. (2015). Doğal ve kültürel varlıklara dayalı turistik ürün çeşitlendirmesi ve sürdürülebilirliği literatür çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(19), 214-226.
- Allcock (1989). *Seasonality*. Stephen F. Witt ve Luiz Moutinho (Eds.), *Tourism Marketing and Management Handbook* içinde (s.387-392). Cambridge: Prentice Hall.
- Andersson, T. D. ve Getz, D. (2009). Tourism as a mixed industry: differences between private, public and not-for-profit festivals. *Tourism Management*, 30(6), 847-856.
- Andriotis, K. (2005). Seasonality in Crete: problem or a way of life?. *Tourism Economics*, 11(2), 207-224.
- Ashworth, J. & Thomas, B. (1999) Patterns of seasonality in employment in tourism in the UK. *Applied Economics Letter*, 6(11), 735-739.
- Ball, R. M. (1988). Seasonality: a problem for workers in the tourism labour market? *Service Industries Journal*, 8(4), 501-513.
- Ball, R. M. (1989). Some aspects of tourism, seasonality and local labour markets. *Area*, 21(1), 35-45.
- Bar-On, R. R. V. (1975). *Seasonality in tourism: A guide to the analysis of seasonality and trends for policy making*. Londra: Economist Intelligence Unit Limited.
- Baum, T. ve Hagen, L. (1999). Responses to seasonality: the experiences of peripheral destinations. *The International Journal of Tourism Research*, 1(5), 299-312.
- Baum, T. ve Lundtorp, S. (2001). *Seasonality in Tourism: An Introduction*. Tom Baum ve Svend Lundtorp (Eds.), *Seasonality In Tourism* içinde (s. 1-4). Oxford: Pergamon-Elsevier Science.
- Bigović, M. (2012). The strength and dynamics of the seasonal concentration in Montenegrin tourism. *TURIZAM*, 16(3), 102-112.
- Brännäs, K. ve Nordström, J. (2006). Tourist accommodation effects of festivals. *Tourism Economics*, 12(2), 291-302.
- Butler R. W. (1994). *Seasonality in Tourism: Issues and Problems*. A.V. Seaton, C. L. Jenkins, R. C. Wood, P.U.C. Dieke, M. M. Bennett, L. R. MacLELLAN ve R. Smith (Eds.), *Tourism: the State of the Art* içinde (s. 332-340). New York: Wiley & Sons.

- Butler, R. W. (2001). *Seasonality in Tourism: Issues and Implications*. Tom Baum ve Svend Lundtorp (Eds.), *Seasonality In Tourism* içinde (s. 5-22). Oxford: Pergamon-Elsevier Science.
- Cannas, R. (2012). An overview of tourism seasonality: key concepts and policies. *Almatourism-Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 3(5), 40-58.
- Chen, P. J. (2010). Differences between male and female sport event tourists: A qualitative study. *International Journal of Hospitality Management*, 29(2), 277-290.
- Choy, D. J. (1992). Life cycle models for Pacific island destinations. *Journal of Travel Research*, 30(3), 26-31.
- Combs, A. A. (1999). Why do they come? Listening to visitors at a decorative arts museum. *Curator: The Museum Journal*, 42(3), 186-197.
- Connell, J., Page, S. J. ve Meyer, D. (2015). Visitor attractions and events: responding to seasonality. *Tourism Management*, 46, 283-298.
- Cuccia, T. ve Rizzo, I. (2011). Tourism seasonality in cultural destinations: empirical evidence from Sicily. *Tourism Management*, 32(3), 589-595.
- De Cantis, S., Ferrante, M. ve Vaccina, F. (2011). Seasonal pattern and amplitude—a logical framework to analyse seasonality in tourism: an application to bed occupancy in Sicilian hotels. *Tourism Economics*, 17(3), 655-675.
- Dodds, R. ve Graci, S. (2010). *Sustainable Tourism in Island Destinations*. Earthscan: Londra.
- Doğaner, S. (1991). Dağ turizmine coğrafi bir yaklaşım: Uludağ'da turizm. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, (3), 137-159.
- Donatos, G. & Zairis, P. (1991). Seasonality of foreign tourism in the Greek Island of Crete. *Annals of Tourism Research*, 18(3), 515-519.
- Drakatos, C. (1987). Seasonal concentration of tourism in Greece. *Annals of Tourism Research*, 14(4), 582-586.
- Espinet, J. M., Fluvià, M., Rigall-I-Torrent, R. ve Saló, A. (2012). Hotel characteristics and seasonality in prices: an analysis using Spanish tour operators' brochures. *Tourism Economics*, 18(4), 749-767.
- Flognfeldt, T. (2001). *Long-term positive adjustments to seasonality: consequences of summer tourism in the Jotunheimen area, Norway*. T. Baum ve S. Lundtorp (Eds.), *Seasonality in Tourism* içinde (s. 109-117). Oxford: Pergamon.
- Gasmi, A. (2013). Seasonal adjustment versus seasonality modelling: effect on tourism demand forecasting. *Advances in Management and Applied Economics*, 3(4), 119.
- Getz, D. (2008). Event tourism: definition, evolution, and research. *Tourism Management*, 29(3), 403-428.
- Getz, D. ve Page, S. J. (2016). Progress and prospects for event tourism research. *Tourism Management*, 52, 593-631.
- Günel, Ö. D. (2009). *Turizm Sektöründe Mevsimsellik Sorunu ve Mevsimlik İstihdamın Sektör Çalışanlarının Örgütsel Bağlılıklarına Etkisi: Konaklama İşletmeleri Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hall, C. M. (2010). Island destinations: a natural laboratory for tourism: introduction. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 15(3), 245-249.

- Hartmann, R. (1986). Tourism, seasonality and social change. *Leisure Studies*, 5(1), 25-33.
- Higham, J. ve Hinch, T. (2002). Tourism, sport and seasons: the challenges and potential of overcoming seasonality in the sport and tourism sector. *Tourism Management*, 23, 175-185.
- Hylleberg, S. (1992). *Modelling Seasonality*. Oxford: Oxford University Press.
- Jang, S. S. (2004). Mitigating tourism seasonality: A quantitative approach. *Annals of Tourism Research*, 31(4), 819-836.
- Jansen-Verbeke, M., & Van Rekom, J. (1996). Scanning museum visitors: Urban tourism marketing. *Annals Of Tourism Research*, 23(2), 364-375.
- Kalkınma Bakanlığı (2017a). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2017).
- Kalkınma Bakanlığı (2017b). VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/2/plan8.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2017).
- Kalkınma Bakanlığı (2017c). IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/1/plan9.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2017).
- Kalkınma Bakanlığı (2017d). X. Beş Yıllık Kalkınma Planı <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2017).
- Koenig, N. & Bischoff, E. E. (2005). Seasonality: The state of the art. *International Journal of Tourism Research*, 7(4-5), 201-219.
- Kulendran, N. & King, M. L. (1997). Forecasting international quarterly tourist flows using error-correction and time-series models. *International Journal of Forecasting*, 13(3), 319-327.
- Kulendran, N. (1996). Modelling quarterly tourist flows to Australia using cointegration analysis. *Tourism Economics*, 2(3), 203-222.
- Kuşluyan, S. ve Kuşluyan, Z. (1998). Turizmde Mevsimsellik: Nedenleri, Sonuçları ve Yönetimi, *Pazarlama Dünyası*, 12(69), 18-29.
- Küyük, E. F. (2012). Sosyal Turizmin Desteklenmesiyle Turizmde Mevsimselliğin Azaltılması: İspanya Örneği. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü.
- Lee, C., Bergin-Seers, S., Galloway, G. ve McMurray, A. (2008). *Seasonality in the tourism industry. Impacts and strategies*. Gold Coast: CRC for Sustainable Tourism Pty Ltd.
- Martín, J. M. M., Aguilera, J. D. D. J. ve Moreno, V. M. (2014). Impacts of seasonality on environmental sustainability in the tourism sector based on destination type: an application to Spain's Andalusia region. *Tourism Economics*, 20(1), 123-142.
- Mathieson, A. & Wall, G. (1982). *Tourism. Economic, Physical and Social Impacts*. Essex: Longmann.
- Özsarı, S. H. ve Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. *Journal of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 24(2), 136-144.

- Petrevska, B. (2013). Investigating tourism seasonality in Macedonia. *UTMS Journal of Economics*, 4(1), 37-44.
- Reynolds, T.J., Gutman, J. (1988). Laddering theory method, analysis, and interpretation. *Journal of Advertising Research* 28 (1), 11-31.
- Ritchie, J. R. B., & Beliveau, D. (1974). Hallmark events: an evaluation of a strategic response to seasonality in the travel market. *Journal of Travel Research*, 13(2), 14-20.
- Rodríguez, J. R. O., Parra-López, E., & Yanes-Estévez, V. (2008). The sustainability of island destinations: Tourism area life cycle and teleological perspectives. The case of Tenerife. *Tourism Management*, 29(1), 53-65.
- Sun, Y. Y. (2014). A framework to account for the tourism carbon footprint at island destinations. *Tourism Management*, 45, 16-27.
- Sutcliffe, C. M. & Sinclair, M. T. (1980). The measurement of seasonality within the tourist industry: an application to tourist arrivals in Spain. *Applied Economics*, 12(4), 429-441.
- Twining Ward, L., & Baum, T. (1998). Dilemmas facing mature island destinations: cases from the Baltic. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 4(2), 131-140.
- Wanhill, S. R. C. (1980). Tackling seasonality: a technical note. *International Journal of Tourism Management*, 1(4), 243-245.
- Weaver, D. ve Lawton, L. (2002). *Tourism Management*. Brisbane: Wiley & Sons.
- Yacoumis, J. (1980). Tackling seasonality. The case of Sri Lanka. *International Journal of Tourism Management*, 1(2), 84-98.